

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta ja vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta ja vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta (HE 79/2015 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Virpi Korhonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- hallitusneuvos Kirsti Kotaniemi, opetus- ja kulttuuriministeriö
- hallitusneuvos Merja Leinonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- opetusneuvos Heikki Sederlöf, Opetushallitus
- erityisasiantuntija Päivi Väisänen-Haapanen, Suomen Kuntaliitto
- toimitusjohtaja Petri Lempinen, Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry
- toiminnanjohtaja Jaana Nuottanen, Kansalaisopistojen liitto KoL ry
- koulutusjohtaja Heljä Misukka, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- pääsihteeri Kimmo Levä, Suomen museoliitto ry
- puheenjohtaja Elina Kuusikko, Suomen Teatterijärjestöjen Keskusliitto r.y.
- puheenjohtaja Aaro Harju, Vapaa Sivistystyö ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- valtiovarainministeriö
- opetus- ja kulttuuriministeriö
- Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry
- Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry
- Suomen kesäyliopistot ry.
- Suomen Lukiolaisten Liitto
- Suomen Sinfoniaorkesterit ry
- Yksityiskoulujen Liitto ry

Valiokunnan mietintö SiVM 9/2015 vp

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia ja vapaasta sivistystyöstä annettua lakia.

Valtioneuvosto on päättänyt indeksikorotusten jäädyttämisestä opetus- ja kulttuuritoimen hallinnonalalla vuosina 2016—2019 osana valtioneuvoston päättämiä valtiontalouden sopeuttamistoimia. Kaikki indeksijäädytykset ja indeksikorotuksia vastaavat säästöt esitetään tehtäväksi pysyviksi. Indeksikorotusta ei tehtäisi laissa säädettyä kunnan omarahoitusosuuteen lisättävää euromäärää laskettaessa eikä ammatillisten erikoisoppilaitosten yksikköhintaan tehtäisi arvioidusta kustannustason muutoksesta johtuvaa tarkistusta vuosien 2016—2019 osalta. Indeksikorotuksia vastaava säästö tehtäisiin vuoden 2016 osalta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain nojalla sellaisiin perusopetuslain mukaisten toimintojen rahoitukseen, jotka ovat indeksikorotuksen piirissä. Lukiokoulutuksen, ammatillisen peruskoulutuksen ja taiteen perusopetuksen vuoden 2016 indeksikorotus tehtäisiin laskennallisesti, mutta vastaavan suuruinen säästö huomioidtaisiin koulutusmuotokohtaisissa euromäärissä, jotka vähentävät lukiokoulutuksen, ammatillisen peruskoulutuksen ja taiteen perusopetuksen keskimääräisiä yksikköhintoja indeksikorotusta vastaavalla määrällä.

Museoille, teattereille ja orkestereille kohdistetut vuosien 2012 ja 2015 säästöt sekä vuoden 2014 indeksijäädytys muutettaisiin pysyviksi. Lisäksi toteutettaisiin vuosien 2016—2019 kehyspäätöksen mukainen pysyvä säästö vuodesta 2016 alkaen. Museoiden, teattereiden ja orkesterien vuoden 2016 indeksikorotus tehtäisiin laskennallisesti, mutta vastaavan suuruinen säästö huomioidtaisiin kunkin taide- ja kulttuurilaitosmuodon osalta euromääräisesti yksikköhinnoissa.

Vastaavasti vapaasta sivistystyöstä annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että vapaan sivistystyön oppilaitosten yksikköhintoihin määrättäviin ja kansalaisopistojen osalta säädettäviin keskimääräisiin yksikköhintoihin tehtäisiin vuoden 2016 indeksikorotusta vastaavat vähennykset.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain säännös, joka koskee ammatillisen koulutuksen investointien ns. takuukorotusta, ehdotetaan kumottavaksi, koska säännöksen siirtymäkausi päättyy tämän vuoden lopussa. Rahoituslakia esitetään muutettavaksi siten, että ammatillisen peruskoulutuksen poistojen takuukorotuksen päättymisen vaikutus yksikköhintaan toteutuu vuodesta 2016 alkaen.

Esitys liittyy valtion vuoden 2016 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2016.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Sivistysvaliokunta toteaa, että indeksikorotusten jäädyttäminen ja vastaavat säästötoimet vuonna 2016 koskevat laajasti koko opetus- ja kulttuuritoimintaa yleiseen kuntien valtionosuusjärjestelmään

Valiokunnan mietintö SiVM 9/2015 vp

sekä käsiteltävänä olevan hallinnonalan omaan valtionosuuslainsäädäntöön ehdotettujen muutosten vuoksi. Ehdotukset osoittavat osaltaan maamme taloudellisen tilanteen vakavuuden ja erityisesti tarpeen tasapainottaa julkinen talous.

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Sivistysvaliokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina.

Säästötoimenpiteiden vaikutuksista

Vuoden 2016 indeksikorotuksia vastaava säästö opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuksissa on noin 13,2 milj. euroa. Lisäksi kuntien omarahoitusosuuden säästö lukiokoulutuksessa on noin 3,4 milj. euroa ja ammatillisessa peruskoulutuksessa (oppilaitos- ja oppisopimusmuotoinen) noin 5,1 milj. euroa, jolloin lukiokoulutuksen kokonaissäästö on noin 5,8 milj. euroa ja ammatillisen peruskoulutuksen kokonaissäästö noin 8,8 milj. euroa. Ns. takuukorotuksen lakkaamisen vaikutus ammatillisen peruskoulutuksen osalta on noin 59 miljoonaa euroa sekä oppisopimuskoulutuksen ja oppilaitosmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen osalta yhteensä noin 8 miljoonaa euroa. Museoiden, teattereiden ja orkestereiden kunnallisille ja yksityisille ylläpitäjille maksettavat valtionosuudet alenevat vuosien 2012, 2015 ja 2016 säästöjen pysyväksi tekemisen johdosta yhteensä 18 miljoonaa euroa. Indeksikorotusta vastaavan säästön vuoksi koulutuksen ja opetuksen järjestäjäkunnat ja muut koulutuksen ja opetuksen järjestäjät sekä oppilaitosten ylläpitäjät joutuvat sopeuttamaan toimintaansa reaalisesti vähenevien resurssien määrään.

Asiantuntijakuulemisessa on korostettu, että esityksen vaikutukset kohdistuvat kuntien ja muiden koulutuksen järjestäjien rahoitukseen ja toimintaan tavalla, jonka edellyttämien sopeuttamistoimien ja vaikutusten laajempi analysointi edesauttaisi koulutuksen järjestäjien varautumista muutokseen. Valiokunnan saamassa selvityksessä on kiinnitetty huomiota esityksen vaikeaselkoisuuteen rahoituslain osalta sekä siihen, että säästöjen taloudelliset vaikutukset on esityksen taloudellisia vaikutuksia arvioivassa luvussa esitetty varsin yleisellä tasolla. Asiantuntijalausunnoissa on todettu, että tosiasiaa yksikköhinnat ovat jo nyt jäljessä todellisista kustannuksista ja että käytännössä toiminnan sopeuttaminen yhdistettynä muihin suoraan koulutukseen kohdistettuihin leikkauksiin tarkoittaa lomautuksia, sijaiskieltoja, yt-menettelyjä, suurempia ryhmäkokoja, pienempää valinnaisuutta ja opetuksen määrän vähentämistä. Sivistysvaliokunta tiedostaa, että kuntien taloudellinen tilanne ja mahdollisuudet kompensoida valtion rahoituksen vähenemistä vaihtelevat suuresti. Paikalliset ja alueelliset merkittävät erot opetuksen resurssissa voivat johtaa maamme tasa-arvoiseksi ja tasalaatuisiksi arvioitun opetuksen vakavaan eriytymiseen hyviin ja huonoihin oppilaitoksiin.

Sivistysvaliokunta yhtyy esitettyihin huoliin nyt ehdotettujen säästötoimenpiteiden ja aikaisempien säästö päätösten kumulatiivisesta vaikutuksesta ja säästöjen heijastumisesta koulutuksen laatuun ja kehittämisen pitkäjännitteisyyteen kaikilla toiminnan tasoilla. Valiokunta muistuttaa, että eduskunta on vuonna 2014 hyväksynyt lausuman, jossa edellytetään, että hallitus seuraa tarkoin vaalikaudella toteutettujen säästö päätösten tosiasiallisia vaikutuksia opetus- ja kulttuuritoimeen liittyvien sivistyksellisten oikeuksien toteutumiseen ja ryhtyy välittömästi toimenpiteisiin, kun etenkin nuorten ihmisten tosiasialliset ja yhtäläiset mahdollisuudet saada koulutusta heikkene-

Valiokunnan mietintö SiVM 9/2015 vp

vät. Hallituksen tulee antaa asiasta selvitys sivistysvaliokunnalle vuoden 2017 loppuun mennessä. (EV 213/2014 vp — SiVM 15/2014 vp — HE 258/2014 vp).

Sivistysvaliokunta käsittelee seuraavassa ammatilliseen koulutukseen, vapaaseen sivistystyöhön ja kulttuurin saatavuuteen liittyviä eräitä näkökohtia.

Ammatillinen koulutus

Sivistysvaliokunta pitää ammatilliseen koulutukseen suunnattuja säästöjä, indeksijäädystä ja takuukorotusten lakkauttamista kokonaisuutena hyvin mittavina. Niiden lopulliset vaikutukset ammatillisen opetuksen tasoon ja valmistuvien opiskelijoiden ammatilliseen osaamiseen riippuvat ammatillisen opetuksen kokonaisreformin onnistumisesta. Saadun selvityksen mukaan puutteellisen rahoituksen vaikutukset osuvat juuri niihin nuoriin, jotka eniten tarvitsevat lähiopetusta saadakseen tutkinnon suorittettua. Nuorille suunnatun ammatillisen koulutuksen keskeyttää 8,5 % opiskelijoista eli 10 000 nuorta. Ammatillisen koulutuksen aloittaneista 23 prosenttia ei ole 9,5 vuodessa suorittanut tutkintoa.

Asiantuntijakuulemisessa on ehdotettu, että nykyinen yksityiskohtainen sääntely puretaan toimintatapojen uudistamisen mahdollistamiseksi, luovutaan rinnakkaisista koulutuksen järjestämisuodoista ja luodaan kannustava rahoitusjärjestelmä. Nämä kaikki edellyttävät asiantuntijoiden mukaan lainsäädännön purkamista. Erityistä huomiota on kiinnitetty myös tarpeeseen tarkastella aikuiskoulutusta kokonaisuutena. Aikuiskoulutukseen kohdistuu leikkauksia sekä oppisopimuskoulutuksen (OKM) että työvoimapolitiittisen koulutuksen (TEM) osalta.

Vuosien 2012 ja 2015 välisenä aikana ammatillisen koulutuksen rahoitus väheni saadun selvityksen mukaan noin 140 milj. euroa. Vuoden 2016 talousarvioesitykseen sisältyvät runsaat 70 milj. euron leikkaukset. Lisäksi vuodelle 2017 päätettyjen leikkausten suuruus on 190 milj. euroa. Päällekkäisestä toiminnasta luopumisen mahdollistava lainsäädäntö on kuitenkin luvassa vasta vuodelle 2018.

Sivistysvaliokunta pitää välttämättömänä, että ammatillisen opetuksen uudistuksen valmisteluun keskitetään riittävät voimavarat ja että uudistusta valmistellaan hyvässä yhteistyössä kentän toimijoiden kanssa opetuksen saatavuuden, laadun ja opiskelijoiden osaamistason ja hyvinvoinnin turvaamiseksi. Valiokunta viittaa lausuntoonsa hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2016 ja valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmaksi vuosille 2016—2019 (SiVL 3/2015 vp — HE 30/2015 vp — VNS 1/2015 vp). Valiokunta pitää tärkeänä, että ammatillisen opetuksen suunniteltu ohjauksen ja rahoituksen uudistus voidaan mahdollisuuksien mukaan toteuttaa samanaikaisesti.

Ammatillisen opetuksen tulevan reformin toteuttamista helpottaisi asiantuntijoiden mielestä myös se, että valtio luopuisi pikaisesti eräistä kiinteistöjä koskevista normeista. Valiokunnalle on ehdotettu, että valtio luopuu ammatillisen koulutuksen kiinteistöjen rakentamiseen tai korjauksiin saatujen valtionosuuksien takaisinpalautusvelvollisuudesta ja että valtion ammatillisten oppilaitosten kunnallistamisen yhteydessä 1990-luvulla lahjoittamien kiinteistöjen luovutus sopimukset puretaan ilman kustannusvaikutuksia kunnille. Lisäksi on ehdotettu muun muassa, että

Valiokunnan mietintö SiVM 9/2015 vp

poistetaan koulutuksen järjestäjille kiinteistöjen omistusoikeuden luovutuksen yhteydessä tuleva varainsiirtoverovelvollisuus.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan valtion luovuttamien kiinteistöjen palauttamisvelvollisuus koskee ammatillisen koulutuksen lisäksi myös ammattikorkeakouluja. Selvityksen mukaan ehdotus edellyttää huolellista selvittämistä ja ehdotuksen vaikutusten perusteellista arviointia. Asiaa ja sen vaikutuksia on tarpeen jatkossa selvittää osana ammatillisen koulutuksen reformin valmistelua. Sama koskee arvonlisävero- ja varainsiirtoverolakeihin ehdotettuja muutoksia.

Sivistysvaliokunta edellyttää, että osana ammatillisen koulutuksen reformia opetus- ja kulttuuriministeriö selvittää oppilaskiinteistöihin liittyvät opetuksen järjestäjiä koskevat sitovat velvoitteet ja mahdollisuudet valtion toimin edesauttaa luopumista epätarkoituksenmukaisista oppilaskiinteistöistä. Valiokunta ehdottaa asiassa lausumaa (*Valiokunnan lausumaehdotus 1*).

Vapaa sivistystyö

Asiantuntijakuulemisessa on korostettu, että indeksikorotuksien jäädyttäminen on jo aikaisemmin toimeenpantujen säästötoimien jälkeen vapaan sivistystyön koulutuksen järjestäjille vähiten haittaa tuottava sekä lievimminkin koulutustarjontaa leikkaava toimenpide. Näin menetellen koulutusta voidaan tuottaa lähes aiempi suoritämäärä tarjonnan olennaisesti kaventumatta. Sivistysvaliokunta pitää kuitenkin selvänä, että säästöjen kumuloituminen vaikeuttaa kuitenkin vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjien toimintaa pitkällä tähtäimellä. Pidempään jatkuva vapaan sivistystyön aleneva määrärahakehitys heijastuu toimintamahdollisuuksiin ja koulutuksen saavutettavuuteen kielteisesti.

Sivistysvaliokunta tiedostaa, että indeksien jäädyttämisen kautta koulutustarjonnan hinnoitteluun syntyvät korotuspaineet ovat ristiriidassa väestörakenteen monipuolistumisen ja erilaistumisen kanssa etenkin maahanmuutto- ja kasvualueilla ja että ne kohdistuvat kielteisesti aliedustettujen väestöryhmien koulutusmahdollisuuksiin koko maassa. Säästöjen kumuloituminen vaikeuttaa niiden valtion talousarvioesitykseen sisältyvien tuloksellisuustavoitteiden toteutumista, joiden mukaan aikuiskoulutuksen osaamis pohja laajenee ja aikuisista osallistuu koulutukseen vuosittain 60 %.

Saadun selvityksen mukaan esimerkiksi kansalaisopistoilla on kasvavaa kysyntää sekä kantaväestön tarpeista että muun muassa turvapaikanhakijoiden kasvavista määristä johtuen. Säästöjen kumuloituminen kuitenkin vaikeuttaa ja vähentää tarjottavan toiminnan määrää. Edellisen hallituksen tekemät leikkaukset kansalaisopistojen valtionosuuksiin vuosille 2015 ja 2017 ovat kiihdyttäneet ja tulevat kiihdyttämään kurssimaksujen nousua. Sivistysvaliokunta korostaa vapaan sivistystyön kaikkien toimijoiden merkitystä yleisen tietoisuuden ja koulutustason nostamiselle, elinikäisen oppimisen periaatteiden toteutumiselle ja kansalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Sen vuoksi on hyvin huolestuttavaa, että asiantuntijoiden mukaan kasvava joukko kansalaisia joutuu jättäytymään kurssien ulkopuolelle kurssimaksujen kasvun myötä. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että vapaa sivistystyö edelleen pystyy tarjoamaan todellisen koulutusmahdollisuuden kaikille kansalaisille varallisuudesta riippumatta.

Valiokunnan mietintö SiVM 9/2015 vp

Kulttuuritarjonta

Ehdotetut säästötoimenpiteet koskettavat myös kaikkea kulttuuritoimintaa. Säästöt voivat valiokunnan arvion mukaan aiheuttaa vaikeuksia erityisesti pienempien ja kaupunkikeskusten ulkopuolella sijaitsevien teattereiden, museoiden ja muiden kulttuurilaitosten toiminnalle. Niissä valtionosuuden merkitys toiminnalle on keskimääräistä suurempi. Myös mahdollisuudet korvaavan rahoituksen hankintaan ovat vähäisemmät kuin vastaavissa suurissa kulttuurilaitoksissa.

Asiantuntijakuulemisessa on viitattu siihen, että taiteen perusopetuksen saavutettavuuden osalta olennaista olisi perusrahoituksen riittävä taso. Hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi parantaa epätasaisesti jakautunutta taiteen perusopetuksen ja lastenkulttuurin saatavuutta taiteenaloittain maan eri osissa. Kärkihankkeisiin kohdennettava lisärahoitus ei ole asiantuntijoiden mielestä kuitenkaan tehokasta tilanteessa, jossa toisaalta taiteen perusopetuksen resursseja leikataan.

Sivistysvaliokunta korostaa kulttuurin tarjonnan ja kulttuurielämysten merkitystä erityisesti nykyisen hankalan taloustilanteen vallitessa. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että alueellisesti ja paikallisesti korostetaan kulttuuripalvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta ja etsitään yhteistyössä keinoja uhanalaisimpien kulttuurilaitosten toiminnan varmistamiseksi.

Sivistysvaliokunta toteaa, että taidelaitosten merkitys paikkakunnan vireyteen, vetovoimaisuuteen ja talouteen on tunnustettu ja tutkimuksilla vahvistettu. Palvelutuotanto ja matkailu ovat yhteiskunnassamme harvoja kasvavia aloja, ja ihmisillä on tarve erityisesti vaikeina aikoina osallistua kulttuurielämään, joka subventoituna on vielä kaikkien kansalaisten saavutettavissa. Tätä todistaa mm. vuoden 2014 orkestereiden uusi yleisöennätys, yli 1,2 miljoonaa kuulijaa ja lisäksi kymmeniä tuhansia yleisötyöhön osallistuneita.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sivistysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 79/2015 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy yhden lausuman. (Valiokunnan lausumaehdotus)

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää pikaisesti mahdollisuuden poistaa ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen järjestäjien valtiolta saatujen kiinteistöjen luovutusrajoitukset ja valmistelee tarvittavat säädösmuutokset.

Helsingissä 27.11.2015

Valiokunnan mietintö SiVM 9/2015 vp

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuomo Puumala kesk
varapuheenjohtaja Sanna Lauslahti kok
jäsen Li Andersson vas
jäsen Ritva Elomaa ps
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Laura Huhtasaari ps
jäsen Marisanna Jarva kesk
jäsen Kimmo Kivelä ps
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Sari Multala kok
jäsen Nasima Razmyar sd
jäsen Saara-Sofia Sirén kok
jäsen Jani Toivola vihr

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaj Laine

Valiokunnan mietintö SiVM 9/2015 vp
Vastalause

VASTALAUSE

Perustelut

Sipilän hallitus on päättänyt indeksikorotusten jäädyttämisestä opetus- ja kulttuuritoimen hallinnonalalla vuosina 2016—2019 osana valtioneuvoston päättämiä valtiontalouden sopeuttamistoimia. Kaikki indeksijäädytykset ja indeksikorotuksia vastaavat säästöt esitetään tehtäväksi pysyviksi. Indeksikorotusta ei tehtäisi laissa säädettyä kunnan omarahoitusosuuteen lisättävää euro määrää laskettaessa eikä ammatillisten erikoisoppilaitosten yksikköhintaan tehtäisi arvioidusta kustannustason muutoksesta johtuvaa tarkistusta vuosien 2016—2019 osalta.

Museoille, teattereille ja orkestereille kohdistetut vuosien 2012 ja 2015 säästöt sekä vuoden 2014 indeksijäädytys muutettaisiin pysyviksi. Lisäksi toteutettaisiin vuosien 2016—2019 kehyspäättöksen mukainen pysyvä säästö vuodesta 2016 alkaen.

Vapaasta sivistystyöstä annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että vapaan sivistystyön oppilaitosten yksikköhintoihin määrättäviin ja kansalaisopistojen osalta säädettyihin keskimääriin yksikköhintoihin tehtäisiin vuoden 2016 indeksikorotusta vastaavat vähennykset.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain säännös, joka koskee ammatillisen koulutuksen investointien ns. takuukorotusta, ehdotetaan kumottavaksi, koska säännöksen siirtymäkausi päättyy tämän vuoden lopussa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on ottanut esityksessä huomioon valtiovarainministeriön lausuntokierroksen aikana esittämän näkemyksen siitä, että indeksijäädytysten ja muiden valtionosuus säästöjen vaikutus tulee säätää määräaikaisuuden (2016—2019) sijasta pysyväksi. Hallituksen esityksen taloudellisten vaikutusten arvio on kuitenkin tehty vain vuoden 2016 tasolla. Asiaa on perusteltu indeksivaikutuksen riippuvuudella peruspalvelujen valtionosuusindeksin kehityksestä sekä sillä, että opetus- ja kulttuuriministeriö on käynnistämässä selvitystä säästö päätösten vaikutuksista sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen kannalta. Opetushallituksen mukaan esityksen vaikutukset kohdistuvat kuntien ja muiden koulutuksen järjestäjien rahoitukseen ja toimintaan tavalla, jonka edellyttämien sopeuttamistoimien ja vaikutusten laajempi analysointi edesauttaisi koulutuksen järjestäjien varautumista muutokseen.

Indeksien jäädytys murentaa osaltaan suomalaisen koulutuksen ja sivistyksen perustusta, kun se otetaan huomioon yhdessä koulutukseen, tutkimukseen ja sivistykseen kohdistettujen miljardi luokan säästöjen kanssa. Esityksen vaikutukset kohdistuvat kuntien ja muiden koulutuksen järjestäjien rahoitukseen ja toimintaan tavalla, jonka edellyttämien sopeuttamistoimien ja vaikutusten laajempi analysointi edesauttaisi koulutuksen järjestäjien varautumista muutokseen. Esimerkiksi Opetushallitus on kiinnittänyt huomiota esityksen vaikeaselkoisuuteen rahoituslain osalta sekä siihen, että säästöjen taloudelliset vaikutukset on esitetty varsin yleisellä tasolla. Opetushallitus kiinnittää myös huomiota säästötoimenpiteen ja aikaisempien säästö päätösten kumulatiiviseen vaikutukseen sekä heijastumiseen koulutuksen laatuun ja kehittämisen pitkäjännitteisyyteen.

Valiokunnan mietintö SiVM 9/2015 vp Vastalause

OAJ:n mukaan perusopetukseen kaavailtu 4,5 miljoonan euron säästö on kestävä, kun valtakunnallinen tarve mm. lisäopetukselle ja maahanmuuttajien valmistavalle opetukselle ja niiden kehittämiseksi on ilmeinen. Lisäksi ammatillisesta koulutuksesta kaavailtu säästö vastaa 3 900 ammatillisen opettajan keskiarvoista vuosipalkkaa. Näiden opettajien menettäminen on suuri menetys oppilaille, jotka tarvitsevat lähiopetusta. Ammatillisen koulutuksen keskeyttäminen 8,5 % opiskelijoista eli 10 000 nuorta, tämä tilasto tulee nousemaan leikkausten seurauksena. Lukiot ovat jo viime hallituskaudella joutuneet vähentämään pakollisia kursseja, mikä hidastaa opiskelijoiden valmistumista, ja ylioppilaskirjoitusten sähköistäminen vaatii ylimääräisiä resursseja.

Ammatillisen koulutuksen rahoitus vähenee merkittävästi sekä edellisen että nykyisen hallituksen tekemien säästöpäätösten johdosta. Ammatillisen koulutuksen järjestäjät joutuvat muuttamaan toimintatapojaan ja saneeraamaan koulutukseen tarkoitettujen kiinteistöjen verkkoa. Lisäksi takuukorotuksen päättyminen heikentää ammatillisen koulutuksen järjestäjien mahdollisuuksia kiinteistöjen korjauksiin. Koulutuksen järjestäjiä on vaadittu säästämään seinistä, ja rahoituksen leikkaukset pakottavat koulutuksen järjestäjää keskittämään toimintaansa harvempiin yksiköihin. Muuttuneessa tilanteessa palautusvelvollisuus on kohtuuton. Koulutuksen järjestäjien on voitava luopua näistä kiinteistöistä myymällä, vuokraamalla tai purkamalla ilman luovutetun arvon takaisinperintää. Valtio voi helpottaa tilannetta siten, että ammatillisen koulutuksen järjestäjät voisivat realisoida näitä kiinteistöjä ilman valtionosuuksien takaisinpalautusvelvollisuutta. Tästä ei syntyisi valtiolle kuluja.

Museoille, teattereille ja orkestereille kohdistetut aikaisemmat säästöt ja indeksijäädytys esitetään muutettavaksi pysyviksi. Tämän lisäksi hallitus aikoo toteuttaa vuosien 2016—2019 kehyspäätöksen mukaisen säästön vuodelle 2016 ja vuoden 2016 indeksitarkistusta vastaavat säästöt. Taidelaitosten osalta indeksin jäädytys sekä muut vähennykset tulevat näkymään taidelaitosten toiminnassa negatiivisesti, eivätkä kunnat pysty kompensoimaan vajetta.

Säästöjen kumuloituminen vaikeuttaa vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjien toimintaa pitkällä tähtäimellä. Pidempään jatkuvana vapaan sivistystyön aleneva määrärahakehitys voi heikastua toimintamahdollisuuksiin sekä koulutuksen saavutettavuuteen kielteisesti.

Indeksien jäädyttämisen kautta koulutustarjonnan hinnoitteluun syntyvät korotuspaineet ovat riskitilassa väestörakenteen monipuolistumisen ja erilaistumisen kanssa etenkin maahanmuutto- ja kasvualueilla sekä kohdistuvat kielteisesti aliedustettujen väestöryhmien koulutusmahdollisuuksiin koko maassa. Säästöjen kumuloituminen vaikeuttaa niiden valtion talousarvioesitykseen sisältyvien tuloksellisuustavoitteiden toteutumista, joiden mukaan aikuiskoulutuksen osaamisohja laajenee ja aikuisista osallistuu koulutukseen vuosittain 60 %.

Vastustamme indeksijäädytyksiä, sillä ne nakertavat tärkeiden peruspalvelujen rahoittamista ja jättävät pysyvän aukon näiden toimintojen rahoittamiseen. Hallituksen esityksellä on suora kielteinen vaikutus koulutuksen laatuun, ja sen ainoana tavoitteena on vähentää koulutuksen resursseja perusopetuksessa, vapaassa sivistystyössä, lukioissa ja ammatillisessa koulutuksessa. Käytännössä toiminnan sopeuttaminen yhdistettynä muihin suoraan koulutukseen kohdistettuihin leikkauksiin tarkoittaa lomautuksia, sijaiskieltoja, yt-menettelyjä, suurempia ryhmäkokoja, pienempää valinnaisuutta ja opetuksen määrän vähentämistä. Pahimmin leikkaukset kohdistuvat syrjäytymisuhan alla oleviin nuoriin.

**Valiokunnan mietintö SiVM 9/2015 vp
Vastalause**

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että hallituksen esitykseen HE 79/2015 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotus hylätään.

Helsingissä 27.11.2015

Jukka Gustafsson sd
Eeva-Johanna Eloranta sd
Li Andersson vas
Nasima Razmyar sd
Jani Toivola vihr